

Titulació	Tipus	Curs
Arqueologia	OB	2

Professor/a de contacte

Nom: Esther Rodrigo Requena

Correu electrònic: esther.rodrido@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

No hi ha cap

Objectius

L'assignatura d'Arqueologia Clàssica té com a continguts l'exposició dels coneixements bàsics de la investigació històrico-arqueològica aplicada a l'àmbit del període clàssic, entès com el període històric que abasta el món grec antic i el món romà. Es plantejaran les aportacions de les metodologies instrumentals i de les tècniques analítiques als debats historiogràfics que la disciplina ha abordat. S'estudiaran els principals descobriments i els punts que han suscitat més controvèrsia de la investigació dels diferents períodes històrics. Els continguts inclouen les aportacions des dels diferents àmbits de procedència de la informació i les proves empíriques des de les quals s'elaboren les hipòtesis.

Concretament, els objectius formatius de l'assignatura són:

- 1) Analitzar el camp de coneixement de l'arqueologia clàssica, des dels seus orígens fins el moment actual
- 2) Aportar a l'alumne una visió global de les matèries i camps que formen part del que avui dia anomenen Arqueologia clàssica
- 3) Reflexionar sobre la vinculació tradicional de l'arqueologia clàssica amb d'altres disciplines (història de l'art, arquitectura, arqueometria...)
- 4) Dotar l'alumnat de coneixements sobre les civilitzacions que s'identifiquen actualment amb l'Arqueologia Clàssica, especialment Grècia i Roma.

Resultats d'aprenentatge

1. CM12 (Competència) Reflexionar sobre les desigualtats per raó de sexe/gènere a partir de l'anàlisi històrica i arqueològica de les èpoques antiga i medieval, omeses per la documentació escrita però reconegudes en la cultura material i estudiades per l'arqueologia.

2. KM19 (Coneixement) Conèixer els principals i diversos debats teòrics (epistemològic i ontològic) i metodològics en el context de l'estudi de les societats antigues i medievals.
3. KM20 (Coneixement) Reconèixer i practicar classificacions bàsiques del registre arqueològic al laboratori amb col·leccions de peces procedents de jaciments arqueològics de l'antiguitat a l'època medieval.
4. KM21 (Coneixement) Explicar els processos històrics antics i medievals des d'una perspectiva crítica i reflexiva, analitzant com l'evidència arqueològica pot qüestionar els marcs teòrics vigents.
5. KM22 (Coneixement) Comprendre els processos de formació social en els períodes antic i medieval des de la diversitat (geogràfica, social i de gènere) per a construir relats històrics inclosius que evitin perspectives androcèntriques i eurocèntriques.
6. SM21 (Habilitat) Desenvolupar un pensament crític i reflexiu arqueològic a partir de la inferència i la generació d'informació arqueològica antiga i medieval.
7. SM22 (Habilitat) Plantejar la relació entre el registre arqueològic i els processos històrics de les èpoques antiga i medieval en el seu context i complexitat social respectivament.
8. SM23 (Habilitat) Implementar la reflexió i la proposta d'hipòtesis sobre societats antigues i medievals a partir del registre arqueològic obtingut en prospeccions i/o excavacions.

Continguts

BLOC 1. L'àmbit d'estudi de l'Arqueologia Clàssica des dels inicis fins el present

- 1.1. El concepte d'arqueologia clàssica: el món grecoromà
- 1.2. Marc geogràfic i temporal. Les fonts per a l'estudi del món clàssic: les restes materials i les fonts escrites
- 1.3. Perspectives actuals i el futur de l'Arqueologia Clàssica. La importància de les ciutats en època clàssica.

BLOC 2. Problemàtiques urbanes en el món Grec

- 2.1 Les funcions de la polis grega i els elements bàsics de la seva estructura material - aparició de les ciutats
- 2.2 L'aprovisionament d'aigua en la ciutat antiga
- 2.3 Gestió dels residus a la ciutat antiga
- 2.4 Poliorcètica
- 2.5 Les ciutats gregues a l'època arcaica.
- 2.6 Hipòdam de Milet i el desenvolupament de l'urbanisme funcional.
- 2.7 L'evolució de la ciutat en època hel·lenística. L'urbanisme monumental i l'expansió del model de ciutat hipodàmica.

BLOC 3. Evolució de la ciutat en el romà

- 3.1 La ciutat romana: procés de formació, funcionalitat i elements bàsics
- 3.2 Pomerium i les necròpolis
- 3.3 Colònies i vies romanes
- 3.4 Ports mediterranis

BLOC 4. L'ordenació de l'espai públic urbà i dels seus edificis .

4.1 L'agora i el *forum* com a espais per a la vida civil, administrativa i religiosa

4.2. Edificis i santuaris religiosos en el món grecorromà

4.3 Edificis i espais lúdics: el Teatre en el món grecorromà

4.3.1. L'hipòdrom grec *versus* Circ romà

4.3.2. L'especificitat de l'amfiteatre romà

BLOC 5. L'ordenació del territori en el món grecorromà

5.1. L'organització del territori en el món grec.

5.1.1 El cas de les fundacions colonials a Occident: Sicília, Magna Grècia i Golf de Lleó

5.1.2 Les fundacions colonials a la Mar Negra

5.2. L'organització del territori en el món romà. L'evolució dels models d'ordenació del territori:

La Península Itàlica i l'inici de les operacions cadastrals i planificació del territori

L'ordenació del territori a les províncies occidentals, l'organització de l'ager i de l'espai rural

5.3. La formació i ordenació d'una capital provincial a Occident.

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Activitat a l'aula	32	1,28	
Visita a un conjunt arqueològic: la ciutat clàssica	5	0,2	
Tipus: Supervisades			
Supervisió del treball de cas individual	5	0,2	
Tipus: Autònomes			
Estudi textos i materials de classe	40	1,6	
Exercici de treball individual - base bibliogràfica	35	1,4	

1. Formació dirigida dins de l'aula

S'oferiran exposicions teòriques per introduir i analitzar els aspectes més rellevants de l'arqueologia grega i romana. Aquests continguts es complementaran amb sessions de Power Point, imatges, quadres explicatius, documentals i webs interactius. També es plantejaran exercicis (lectures, comentaris, anàlisi d'exemples, etc.) i es proposaran alguns debats. Algunes sessions encabiran les presentacions orals dels casos preparats per l'alumnat, que s'acompanyaran de preguntes i valoracions amb la participació de l'estudiantat.

2. Visita arqueològica

El professorat de l'assignatura il·lustrarà en la visita de jaciments arqueològics clàssica de Catalunya els continguts exposats a l'aula i en ressaltarà les seves especificitats d'acord amb el context geogràfic i històrico-arqueològic a què pertany.

3. Formació individual

Seguint les directrius exposades a l'aula, l'estudiant elaborarà els exercicis periòdics i prepararan un petit estudi de cas sobre un tema a escollir. Haurà de consultar bases de dades i catàlegs bibliogràfics. En formularà els resultats en un document que lliuraran acompanyada de mapes, imatges i bibliografia. A l'aula s'indicaran els criteris d'elaboració.

Evidentment, l'estudiant haurà d'aprofundir i ampliar la matèria impartida fent ús de la bibliografia bàsica o recomanada per aclarir i ampliar els continguts del programa. Els dubtes o consultes els podrà adreçar al professorat en l'horari d'atenció al despatx obert a través de l'espai virtual.

L'alumnat tindrà accés a documentació específica sobre seguretat en activitats desenvolupades fora del campus de la UAB que caldrà conèixer i acceptar

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè els alumnes completin les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Prova escrita A	35%	3,25	0,13	CM12, KM19, KM20, KM21, KM22, SM21, SM22, SM23
Prova escrita B	35%	3,25	0,13	CM12, KM19, KM20, KM21, KM22, SM21, SM22, SM23
Treball individual	30%	26,5	1,06	KM19, KM22, SM21, SM22, SM23

Aquesta assignatura/mòdul no preveu el sistema d'avaluació única.

1. Prova teòrica A (35%) - (Esther Rodrigo i Pau de Soto)

Sistema d'avaluació:

S'avaluaran els conceptes impartits a classe a partir d'una pregunta tipus tema - d'anàlisi i síntesi i, opcionalment, també de reflexió crítica - a escollir entre dues opcions.

Es farà una tercera pregunta de definicions breus sobre els conceptes treballats a classe i de les lectures obligatòries que els estudiants hauran de treballar de forma autònoma

Es farà una prova sobre la geografia i cronologia del món antic

1. Prova teòrica B (35%) - (Esther Rodrigo i Pau de Soto)

Sistema d'avaluació:

S'avaluaran els conceptes impartits a classe a partir d'una pregunta tipus tema - d'anàlisi i síntesi i, opcionalment, també de reflexió crítica - a escollir entre dues opcions.

Es farà una tercera pregunta de definicions breus sobre els conceptes treballats a classe i de les lectures obligatòries que els estudiants hauran de treballar de forma autònoma

Es farà un prova sobre la geografia i cronologia del món antic

3. Treball de recerca bibliogràfica (30%): treball individual sobre una ciutat

La forma, estructura i composició del treball serà explicat i definit a classe. Sense la presentació del treball de recerca en els terminis temporals acordats no es podrà aprovar l'assignatura. La sospita fundada de còpia, utilització d'Intel·ligència Artificial o qualsevol altre mètode de redacció aliena a l'autor de la totalitat o d'una part del treball serà motiu suficient per suspendre.

Condicions d'avaluació:

- Hi haurà una única convocatòria.

- La no realització d'un 10% o més de les activitats d'avaluació implicarà un *no presentat*.

- Si la nota d'una o més de les activitats d'avaluació és inferior al 5 sobre 10, no es farà mitja entre les diferents activitats i no s'aprovarà l'assignatura.

- L'entrega amb retard de les activitats d'avaluació sense haver-ho consensuat prèviament amb el professorat restarà un 10% de la nota per cada dia de retard.

*En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

L'alumnat tindrà accés a documentació específica sobre seguretat en activitats desenvolupades fora del campus de la UAB que caldrà conegui i accepti."

Bibliografia

GENERAL

AULT, Bradley A.; NEVETT, Lisa C. (2005) *Ancient Greek Houses and Households. Chronological, Regional, and Social Diversity*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2005.

BIANCHI BANDINELLI, Ranuccio; PARIBENI, Enrico (1976) *L'arte dell'antichità classica*. UTET Università, 1976.

BIERS, B.R.: *The Archaeology of Greece. An Introduction*. London 1980.

COPPA, M.: *Storia dell'urbanistica dalle origini all'ellenismo*. Turin, 1968.

COPPA, M.: *Storia dell'urbanistica. L'età ellenistica*. Turin, 1981.

FEVRIER, P.A.; FIXOT, M.; GOUDINEAU, Ch.; KRUTA, V.: *Histoire de la France urbaine, 1. La ville antique des origines au IXe. Siècle*. Paris, 1981.

FRASER, P.M.: *Cities of Alexander the Great*. Oxford, 2003.

- FUSTEL DE COULANGES, N.D.: *La ciudad antigua*. Barcelona, 1984. (Edició de J. F. Yvars).
- GATES, C.: *Ancient cities*. New York, 2003.
- GRECO, E.; TORELLI, M.: *Storia dell'urbanistica. Il mondo greco*. Roma, 1983.
- GRECO, E.: *La città greca antica: istituzioni, società e forme urbane*. Roma, 1999.
- GROS, P.; TORELLI, M.: *Storia dell'urbanistica. Il mondo romano*. Bari, 1988. (Hi ha una edició revisada i posada al dia, Bari, 2007)
- GRECO, Emanuele; TORELLI, Mario: *Storia dell'urbanistica. Il mondo greco*. Roma - Bari 1983.
- HOLTZMANN, Bernard: *L'Acropole d'Athènes*. Antiqua, Picard, París, 2003.
- Hurwit, Jeffrey M.: *The Athenian Acropolis: History, Mythology, and Archaeology from the Neolithic Era to the Present*. Cambridge: Cambridge
- KOLB, F.: *La ciudad en la antigüedad*. Madrid, 1992.
- Korka, E. et al. (eds.): *Foreign Archaeological Schools in Greece, 160 Years*, Hellenic Ministry of Culture. Atenes.
- LONIS, R.: *La cité dans le monde grec: structures, fonctionnement, contradictions*. Paris, 2000. (Hi ha també una edició en italià)
- LOPEZ PAZ, P.: *La ciudad romana ideal, 1 el territorio*. Santiago de Compostela, 1994.
- MacKENDRICK, Paul: *The Greek Stones Speak. The Story of Archaeology in Greek Lands*. W.E. Norton & Company, New York - London 1981 (2a ed.)
- MANSUELLI, G.A.: "La città romana nei primi secoli dell'impero. Tendenza dell'urbanistica". A Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt, II, 12. 1, Berlin, 1982, pp. 145-178.
- MARTIN, R.: *L'urbanisme dans la Grèce antique*. Paris (2a. edició), 1974.
- OWENS, E.J.: *The city in the Greek and Roman world*. Londres, 1991.
- PELLETIER, A.: *L'urbanisme romain sous l'Empire*. Paris, 1982.
- SOMMELLA, P.: *Italia antica. L'urbanistica romana*. Roma, 1989.
- SNODGRASS, A.M.: *Arqueología de Grecia: presente y futuro de una disciplina*. Crítica Arqueología, Barcelona 1990.
- SPAWFORTH, Tony: *Los templos griegos*. Akal, Grandes Temas, Madrid, 2006.
- WHITLEY, James: *An Archaeology of Ancient Greece*. Cambridge University Press, London. 2 001.
- WARD PERKINS, J.B.: *Cities of Ancient Greece and Italy: Planning in Classical Antiquity*. London, 1974.
- ZANKER, P.: *Pompei. Società, immagini urbane e forme dell'abitare*. Torino, 1993.
- Bibliografia general sobre protohistòria de la Mediterrània
- AUBET, M.E. (2007): Comercio y colonialismo en el Próximo Oriente antiguo; los antecedentes coloniales del III y II milenio aC. Bellaterra Arqueología. Barcelona.
- AUBET, M.E. (1994): Tiro y las colonias fenicias de occidente. Ed. Crítica. Barcelona.

BLÁZQUEZ, J.M., ALVAR, J., WAGNER, C.G. (1999): Fenicios y cartagineses en el Mediterráneo. Ed. Cátedra. Historia/serie menor. Madrid.

FRENCH, E. (2005): Micenas, capital de Agamenón. Bellaterra Arqueología, Barcelona.

CASTLEDEN, R. (2005): Mycenaeans. Routledge. London.

CRISTOFANI, M. (Ed.) (2000): Etruschi, una nuova immagine. Giunti Ed. Firenze.

BOARDMAN, John (1973): Los griegos en ultramar; comercio y expansión colonial antes de la era clásica. Alianza Editorial. Madrid.

DOMINGUEZ MONEDERO, A (1993): *La polis y la expansión colonial griega. siglos VII y VI aC.* Colección Historia Universal Antigua, 6, Editorial Síntesis. Madrid.

AA.VV (1995): Sur les pas des grecs en occident (hommages à André Nickels). Études Massaliètes, 4.

FRANKENSTEIN, Susan (1997): *Arqueología del colonialismo: el impacto fenicio y griego en el sur de la Península Ibérica y el suroeste de Alemania.* Editorial Crítica. Barcelona.

PALLOTINO, M. (1987): Etruscologia. Ed. Hoepli. Milano.

PY, M. (1993): Les gaulois du midi; de la fin de l'age du bronze à la conquete romaine. Hachette Ed.

WOLF, E.R. (1987): Europa y la gente sin historia. Fondo de Cultura Económica. México.

Aprovisionament d'aigua

Angelakis, A.N. and Spyridakis, S.V. (1996). *The status of water resources in Minoan times: A preliminary study. In Diachronic Climatic Impacts on Water Resources with Emphasis on Mediterranean Region,*

Buffet, B. and Evrard, R. (1950). *L'Eau Potable a Travers Les Ages*, Editions Soledi, Liege, Belgium.

Burés, L. (1998) Les estructures hidràuliques a la ciutat antiga: l'exemple d'Empúries. Monografies Empuritanes 10. Barcelona.

Camp, J.McK (1977) The water supplí of Ancient Athens from 3000 to 86 BC. Princeton (PhD Thesis)

Crouch, D.P. (1993) *Water Management in ancient Greek cities.* New York.

Evans, H.B. (1994). *Water Distribution in Ancient Rome: The Evidence of Frontius*, University of Michigan Press, Ann Arbor, USA.

Haan, N.; Jansen, G. (eds.) (2001) *Cura Aquarum in Campania.* Leiden.

Hodge, A.T. (1992). *Roman Aqueducts and Water Supply*, Gerald Duckworth & Co., Ltd., London, USA.

Jansen, G. (ed)(2000) *Cura Aquarum in Sicilia.* Leiden.

Jansen, G.C.M. (2001). "Water pipe systems in the houses of Pompeii". In *Water Use and Hydraulics in the Roman City*, Koloski-Ostrow, A.O. (Ed.), Archaeological Institute of America, Colloquia and Conference Papers, No. 3. Kendall/Hunt Publishing Company, Dubuque, USA.

Malissard, A. (1996) *Los romanos y el agua.* Barcelona.

Evacuació de residuus

Burés, L. (1998) *Les estructures hidrauliques a la ciutat antiga: l'exemple d'Empúries.* Barcelona.

Carreras, C. (1998) "Els abocadors en el món romà: el cas de Londinium i Barcino". *Pyrenae* 29, pp.147-160.

Carver, M.O.H. (1987) "The nature of the urban deposits". En J.Schofield i R.Leech (eds) *Urban archaeology in Britain*. CBA 61. London, pp.9-26.

Cordier, P. (2003) "Les mots pour le dire: le vocabulaire des rebuts et leurs représentations". En P.Ballet, P.Cordier y N.Duèdonné-Glad (dir.) *Le ville et ses déchets dans le monde romain: rebuts et recyclages*. Actes du Colloque de Poitiers, 2002, Montagnac, pp.19-26.

Hobson, B. (2009) *Latrinae et foricae. Toilets in the Roman World*. London.

Hoffman, M.A. (1974) "The social context of trash disposal in an Early Dynastic Egyptian town". *American Antiquity* 39, pp.35-50.

Jansen, G. (1991) "Water systems and sanitation in the houses of Herculaneum". *Mededelingen van het Nederlands Instituut te Rome*, 50, pp.145-166.

Jansen, G. (1999) "Systems for the disposal of waste and excreta in Roman cities. The situation in Pompeii, Herculaneum and Ostia". En X.Dupré y J.A.Remolà (eds.) *Sordes Urbis. La eliminación de residuos en la ciudad romana*. Roma, pp.37-49.

Martin Bueno, M.; Reklaityte, I.; Sáenz, J.C.; Uribe, P. (2007) "Baños y letrinas en el mundo romano: el caso del Balneum de la Domus 1 del barrio de las termas de Bilbilis". *Zephyrus* 60, 221-239.

Rathje, W.L. (1974) "The garbage project: a new way of looking at the problems of archaeology". *Archaeology* 27.4, pp.236-241.

Rathje, W.L.; Murphy, C. (1993) *Rubbish: the archaeology of garbage*. New York.

Rathje, W.L.; McCarthy, M. (1977) "Recycling and variability in contemporary garbage". En S.South (ed) *Research strategies in historical archaeology*. London, pp.261-286.

Rodríguez Almeida, E. (1984) *Il Monte Testaccio*. Rome.

Scobie, A. (1986) "Slums, sanitation and mortality in the Roman world". *Klio* 68, pp.399-435.

Poliòrcètica

Adam, J.P.(1982) *L'architecture militaire grecque*. Paris.

Forde-Johnston, P. (1977) *Hadrian's Wall*, London.

Johnson, A. (1983) *Roman Forts*, London, 1983.

Lawrence, A.W. (1979) *Greek aims in fortification*.

Tsangadas, B.C.P. (1980) *The Fortifications and Defense of Constantinople*, New York.

Winter, F. E. (1971) *Greek Fortifications*. Toronto

Arqueologia funerària

Ferdière, A. (ed.)(1993) *Monde des morts, monde des vivants en Gaule rurale*. Actes du Colloque Archea/Ager (Orleans)

Galliou, P. (1989) *Les tombes romaines d'Armorique. Essai de sociologie et d'économie de la mort*. DAF 17, Paris.

Garland, R. (1985) *The Greek Way of Death*. Ithaca: Cornell University Press.

Hinard, F. (ed.) (1995) *La mort au quotidien dan le monde romain*. Act. Collo. Paris.

- Kurtz, D.C.; Boardman, J. (1971) *Greek Burial Custom*, Ithaca
- Morris, I. (1992) *Death ritual and social structures in classical antiquity*. London.
- Oakley, J. (2005) *Picturing death in Classical Athens*.
- Pearce, J. (ed.)(1997) *Roman burial practice in context*. Oxford.
- Philpott, R.A. (1991) *Burial practice in Roman Britain*. BAR Brit.Ser. 219. Oxford.
- Prieur, J. (1986) *La mort dans l'Antiquité romaine*. Ouest France.
- Reece, R. (ed.)(1997) *Burial in the Roman world*. CBA Res.Rep. 22. London.
- Vaquerizo, D. (coord.)(1991) *Arqueología de la muerte. Metodología y perspectivas actuales*. Córdoba
- Vaquerizo, D. (coord.)(2001) *Funus cordobensium. Costumbres funerarias en la Córdoba romana*. Córdoba
- Vaquerizo, D. (2010) *Necrópolis urbanas en Baetica*. ICAC Documenta, Tarragona.
- Temples i santuaris
- Alcock, S.; Osborne, R. (eds.)(1994) *Placing the Gods: Sanctuaries and Sacred Space in Ancient Greece*. Oxford.
- Ashmole, B. (1972) *Architect and sculptor in Classical Greece*. London.
- Scully, V. (1979) *The Earth, the Temple and the Gods. Greek Sacred Architecture*. London.
- Spawforth, T. (2006) *The complete Greek temples*. London.
- Wilson Jones, M. (2000) *Principles of Roman architecture*. New Haven.
- Wright, G.R.H. (2000) *Ancient building technology. 1. Historical Background*. Boston.

Programari

No

Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre de 2025. A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a través daquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura

Nom	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(PAUL) Pràctiques d'aula	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt
(PCAM) Pràctiques de camp	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt
(TE) Teoria	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt